

FRANZÉN, JÖNS
MALMLUNDH, LORENZ

**En besynnerlig bok. : Svar till
"Slöjdundervisningsblad från Nääs".**

Lund
1893

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service. Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

Teknol.
Frå
(Borr.)

EN BESYNNERLIG BOK.

SVAR TILL "SLÖJDUNDERVISNINGSBLAG FRÅN NÄÄS"¹⁻⁷

AF

J. FRANZÉN OCH L. MALMLUNDH.

LUND 1893.

E. MALMSTRÖMS BOKTRYCKERI.

En besynnerlig bok.

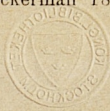
Som den ärade läsaren torde erinra sig förekom i N:o 8, 9 och 11 af Slöjdundervisningsblad fr. Nääs för år 1892 under ofvanstående rubrik en längre recension öfver ett af oss utgifvet arbete: »Bidrag till Snickerislöjdens metodik»¹⁾, en recension, som vittnar om, att vårt arbete varit föremål för en ingalunda vanlig uppmärksamhet. Då emellertid det mesta af hvad Rec. sagt tarfvar en närmare belysning, hafva vi hos tidningens ärade Redaktör måst anhålla om plats för ett svar. Att det blifvit vår tunga plikt att uppträda mot ett håll, där man gjort den pedagogiska slöjden ovedersägliga tjänster, och att beröra saker, som vi helst skulle velat med tystnad förbigå, är ett förhållande, som vi endast kunna på det djupaste beklaga.

* * *

1. Till vår synnerliga förvåning finna vi, att vårt arbete redan långt innan det utkom varit omtaladt, ja »mångomtaladt», och varit föremål för nyfikenhet inom intresserade kretsar. Man hade på förhand åtskilligt att säga om detsamma, man visste t. o. m., att det skulle blifva »rent af epokgörande». Hvem som kungjort detta kunde med skäl blifva föremål för efterfrågan. Rec. upplyser oss icke härom. Obestämdt som det nu är, skulle ju läsaren lätt kunna tro, att detta omtalande utgått från oss. Första och enda gången vi emellertid *offentligen* sagt något om vårt arbete är, då vi till N:o 20 (18 maj) af Sv. Läraretidnings förra årgång hade inlämnat följande notis: »Bidrag till Snickerislöjdens metodik af J. Franzén och L. Malmlundh är under tryckning och torde utkomma i bokhandeln i början af nästa månad», och läsaren skall icke påträffa en enda, för hvilken vi *enskildt* utgifvit det såsom något »epokgörande».

2. »Vetenskaplighet» är ett uttryck, som läsaren finner både i början, i midten och i slutet af recensionen. Det förekommer t. o. m. *citeradt*. Underligt vore, om icke läsaren här af skulle få den föreställningen, att *vi själfva* utgifvit vårt arbete för att vara vetenskapligt. Då vi emellertid icke för någon be-

¹⁾ Lund, Collin och Zickerman 1892.

tecknat arbetet såsom sådant, då vidare icke ett enda ord finnes i boken, som innebär den aflägsnaste antydning om, att vi vilja hafva det uppfattadt och benämndt såsom sådant, och då man slutligen ej gärna kan af bokens anspråkslösa titel leta ut någon grund för en dylik benämning, tillåta vi oss i all ödmjukhet fråga: hvarifrån har Rec. fått anledning till sitt myckna tal om »vetenskaplighet»? och i synnerhet: hvarifrån har han fått citationstecknen till detta ord?

Någon aning om hvad till vetenskaplighet hör hafva vi dock, och vi skulle själfva vilja säga, att arbetet är vetenskapligt i den betydelsen, att vi gått till detsamma utan förutfattade meningar samt att vi utgått från verkliga fakta. Men vi veta mycket väl, att vårt arbete är allt för ofullständigt för att kunna kallas en vetenskaplig slöjdmetodik. Vi hafva aldrig föresatt oss att utarbета en dylik. Vår uppgift har varit mycket blygsammare, och vi anhålla, att vårt arbete får blifva bedömdt efter hvad det utgifver sig för: ett *bidrag* till snickerislöjdens metodik och ett *uppslag* till den viktiga frågans ventilering från *nya* synpunkter.

3. På »vetenskapliga termer och latinska beteckningar hafva förf. icke sparats». I detta hänseende är boken »mycket vetenskaplig», säger Rec. Hvad Rec. menar med »vetenskapliga termer» är oss långt ifrån klart. Slöjden är ännu ingen vetenskap och har således själf inga vetenskapliga termer. Att anföra namn på öfningar, verktyg och muskler är väl oundvikligt, så snart man vill tala om dessa saker. Menar Rec. främmande ord, som *vunnit burskap* i svenska språket och numera *allmänt användas*, så medgifva vi, att *några* sådana finnas. Vi använda t. ex. problem, system, metod, serie, kurs, resultat, konvex, konkav, materiel, material, fysiologisk, moralisk, pedagogisk och några andra *lika vanliga*.

Af latinska beteckningar finnas 18 muskelnamn, satta *inom parentes* efter de svenska. Enär dessa senare icke äro fullt stadgade, hafva vi utsatt de latinska, på det att ingen Rec. skulle kunna endast på grund af de svenska namnen beslå oss med felaktiga iakttagelser.

4. Rec. tycker icke om, att vi uppdelat vårt ämne och behandlat hvarje del för sig. »Denna sönderdelning af ämnet har på honom personligen verkat mera till förvirring än till öfverskådlighet». Läsaren lägge märke till att det icke är något *fel* i indelningen, som bragt Rec. i förvirring. Är det manne endast det förhållandet att en indelning finnes, som på honom öfvat den nämnda verkan? I så fall få vi förklara, att vi icke skulle hafva vågat underlåta denna indelning, äfven om vi på förhand vetat detta. Hvad innebär nämligen indelningen af ett ämne? Manne icke detta, att hvarje del af ämnet behandlas för sig, och att de enskilda delarna ställas i sitt rätta förhållande till hvarandra? Men detta är något, som, så vidt vi förstå, kräfves af hvarje publikation utan undantag, och som måste iakttagas af hvarje författare, som vill undvika att genom oreda i sitt arbete sära läsarens intellektuella känsla. Menar Rec. åter,

att vi hafva drifvit indelningen för långt, så vilja vi hänvisa till »Handbok i pedagogisk snickerislöjd af Otto Salomon m. fl.» Denna har i kapitlet om verktygen en alldeles liknande indelning. Skillnaden är blott den, att vi fört indelningen *två steg längre*, beroende därpå, att vi till behandling upptagit saker angående verktygen, som förf. till nämnda handbok *icke gjort*.

5. Rec. förebrår oss, att vi icke »sökt följa med, hvad som särskildt under det sista tiotalet år försiggått på den pedagogiska slöjdens område»; han hänvisar exempelvis till Stockholm och Norrköping, där ett arbete »inåt» redan länge försiggått, och påstår, att vi »stå främmande för detta sakförhållande». Huru det förhåller sig med sanningsenligheten af detta påstående, finner läsaren lätt å sid. 4 i vår bok, af hvilken tydligen framgår, att vi icke äro alldeles okunniga om slöjdens inre utveckling. Vi hafva där antydtt något af det, som gjorts vid Nääs, i Hedemora, Göteborg och Önnestad, i Norge och Danmark. Det är således så långt ifrån att vi skulle »stå främmande för» det arbete, som nedlagts på slöjdens metod, att vi tvärtom själfva framdragit bevis för att ett sådant arbete ägt rum.

Så vidt vi kunnat finna, består dock det i vårt land hittills gjorda metodiska arbetet inom slöjden huvudsakligen uti anordnandet af olika *modellserier*. Den ena efter den andra af detta slag har blifvit uppfunnen och åtskilliga sådana publicerade, de flesta dock utan angifvande af de principer, enligt hvilka de äro uppbyggda. Men klart är, att en modellseries värde först då kan uppskattas, när man lär känna de grunder, enligt hvilka den är anordnad. Är det nu sannt, att den ledande principen för uppställningen af en modellserie skall vara: från det lättare till det svårare; är det vidare sannt, att till grund för hvarje modellserie ligger en serie öfningar, så är det tydligen dessa öfningar, som måste anordnas efter den nämnda principen. Men detta kan icke ske utan en *jämförelse* mellan dessa öfningar.

Nu påstår Rec. att »Näas-metoden är grundad på en jämförelse mellan öfningarnas svårighetsgrad» och försäkrar läsarne, att om vi försökt följa med, borde detta icke varit oss obekant. Vi hafva icke i vår bok inlåtit oss på någon granskning af Näas-metoden, och vi skulle icke här talat om denna metod, därest icke Rec. indirekt förebrått oss bristande kännedom om densamma. Nåväl, vi måste då sanningsenligt bekänna, att ehuru vi använt alla oss till buds stående medel för att få veta, på hvilka grunder Näas-metoden hvilar, äro vi ännu i denna dag fullkomligt okunniga om saken. Vi hafva under årtal hört upprepade *påståenden* från Nääs, att dess modellserie är grundad på öfningarna och dessas elementer, de s. k. grundyttringarna. Enligt de principer, från hvilka man säger sig å Nääs utgå, är det öfningarna, som skulle ordnas efter svårighetsgraden. Men om öfningarnas elementer äro grundyttringar, borde det väl strängt taget vara dessa grundyttringar, som skulle ordnas efter svårighetsgraden. I ingendera af de skrifter, som äro utgifna från Nääs, hafva vi sett ens namnet på en enda grundyttring, ännu mindre någon jämförelse mellan dessa. Om Rec. ville lämna

oss upplysning om, hvar vi kunna få kännedom om dessa »elementer», skulle vi stanna i största förbindelse.

Än öfningarna då? Jo, 1890 utkom »Handbok i pedagogisk snickerislöjd». Denna har en definition på öfning och ett kapitel, som innehåller öfningarna i en viss ordning, men *ingen jämförelse* dem emellan. Om deras inbördes ordning säger Herr Otto Salomon själf i N:o 27 af Sv. Ltg. för 1890: »om de i kap. V anförda 88 öfningarna *vore numrerade efter svårighetsgrad*, hade ett stort antal bort hafva annan plats. Nu har emellertid detta af skäl, hvilka synts handbokens författare fullt afgörande, icke ansetts böra ega rum och ej heller så vidt jag kunnat finna antydts hafva varit fallet». Således: 1890 hade man på Nääs uppställt en öfningsserie; till grund för denna låg *icke öfningarnas svårighetsgrad; icke heller modellerna*, ty öfnings- och modellserie gå icke parallellt med hvarandra (Se sid. 186—189 i den nämnda handboken); men hvad då? Hvem *kan* och *vill* svara på den frågan? Ingen har hittills oss veterligen besvarat densamma.

Men vidare. Hafva vi icke allt för illa »följt med», så har efter 1890 ingenting — hvarken något tidningsnummer eller någon bok — från Nääs offentliggjorts, som innehåller den *jämförelsen* mellan öfningarnes svårighetsgrad, på hvilken Nääs-metoden enligt Rec:s påstående är grundad; man har icke ens fått se, *i hvilken ordning* öfningarna komma, då de äro uppställda efter deras inbördes svårighet. Skulle nu Rec. kunna upplysa oss om, huru den öfningsserie ser ut, som framgått af de påstadda jämförelserna å Nääs, och *af hvilka skäl* man funnit den ena öfningen svårare än den andra, vore vi tacksamma; eller skulle han blott kunna nämna en enda person, som å Nääs fått kännedom om dessa saker, skulle vi med glädje vända oss till denne för att få den kunskap, som brister hos oss.

6. Rec. klandrar, att vi börja vårt arbete med denna enkla mening: »Ordet öfning kommer af verbet öfva», och menar att denna upplysning är för bokens läsare öfverflödig. Vi tro också, att sanningen af denna sats är allmänt insedd. Men just därför, att satsen af ingen bestrides, hafva vi satt den i spetsen af vårt arbete. Vi hafva nämligen hört sägas, att om man vill utveckla ett ämne, skall man utgå från någon allmänt bekant sanning och därifrån leda sig vidare. Rec. anser förmodligen denna metod felaktig, men vi få dock trösta oss därmed, att vi befinna oss i godt sällskap. Vi skulle kunna anföra de förnämsta skriftställares och vetenskapsmäns arbeten såsom exempel på samma tillvägagående, men vi nöja oss med att i stället citera en författare, som väl för Rec. äger auktoritet. Herr Otto Salomon börjar ett kapitel af sin »Handbok i pedagogisk snickerislöjd» sålunda: »Ingen kan lära bort, hvad han icke själf känner», en upplysning, som väl är minst sagdt lika obehöflig för bokens läsare, men från hvilken han det oaktadt finner det lämpligt att utgå.

7. Af hvad vi sagdt särskildt å sid. 23 och 29 »skulle man *lätt nog* komma till den uppfattningen, att det antingen är materialet eller det färdiga föremålet, som genom slöjdundervis-

ningen skall öfvas», och af boken *i dess helhet* skulle man få det intryck, att den slöjdande lärjungen enligt vårt system »egentligen bör betraktas och behandlas som en själlös maskin». Då så graverande anmärkningar göras, skulle det väl i rättvisans och sanningens namn icke vara för mycket begärdt, att *något* citat ur boken anfördes som bevis. Själflva befara vi icke, att det skall lyckas någon annan än Rec. att af något ställe i boken få ut det, som Rec. här sagt. Men kan Rec. bevisa, att dessa hans påståenden äro sanna, skola vi genast medgifva, att vårt arbete är »undermåligt», »felaktigt» och »vilsleledande», såsom Rec. uttrycker sig, ty det är vår bestämde mening, att ett arbete, i hvilket förf. uttryckt sig så klumpigt, som att träbitarna eller t. ex. ett hammarskaft genom slöjdundervisningen öfvas, icke förtjenar ringaste afseende. Huru Rec. på ett annat ställe kan kalla en stil, som enligt hans egen mening innehåller sådana klumpigheter som den nämnda, för »i språkligt afseende synnerligen god» öfverlämna vi åt honom själf att förklara.

Hvad det andra af Rec:s båda ofvannämnda påståenden beträffar, äro vi lyckligtvis i stånd att genom ett enkelt citat visa läsaren vår ståndpunkt. Vår bok består af tre afdelningar. Den första handlar om öfningsserien. Vi hafva där sökt utreda begreppet öfning och de enkla öfningarnas inbördes svårighet, vi hafva uppställt en serie enkla öfningar, redogjort för öfningarnas utförande, för sammansättningar och grundläggande verktyg. Den andra afdelningen handlar om modellserien och den tredje om undervisningen. Hela vårt arbete går ut på att tillrättalägga ämnet på ett sådant sätt, att lärjungen går från det lättare till det svårare, och detta på det att han må *själf* kunna göra så mycket som möjligt, men som läsaren finner, är det endast i den sista afdelningen, som vi kunnat hafva anledning att direkt tala om, »huru lärjungen egentligen bör betraktas och behandlas». Med stor skärpa framhålla vi här (sid. 58—60), att lärjungen skall *själf tänka* och *själf arbeta*. Så heter det t. ex. å sid. 58: »Det största fel, som läraren vid all annan undervisning kan begå, är, att han säger, hvad barnen själfva kunna tänka ut, att han gör, hvad barnen själfva kunna göra, och därmed beröfvar dem den öfning, som de för sin utveckling behöfva. *Så äfven inom slöjden*». Alltså: när man till den allra högsta grad vill taga barnets själfverksamhet i anspråk; då vill man enligt Rec. behandla det som en »själlös maskin».

8. Om vår utredning af begreppet öfning säger Rec.: »den låter logisk, men vi betvifla etc.» Sådana argument tarfva ju intet svar. Kan Rec. icke uppvisa något fel i vår bevisföring, så rubbas denna icke af hans tvifvel. Men om Rec. håller före, att det finnes någon annan skillnad mellan hyffing af lös fur och hyffing af hård bok än den, att man i det ena fallet har ett större motstånd att öfvervinna än i det andra, kunde ju Rec. vara så vänlig att säga oss, hvori denna skillnad består, och sålunda visa, att vi hafva misstagit oss. Det skulle säkert lända *saken* till mera båtad än alla hans obevisade påståenden och naket uttalade tvifvel. För en fullständigare utredning af hit-

hörande ting än den vi åstadkommit skulle ingen vara tacksamare än vi.

9. Komma vi så till ett ställe i recensionen, som vi måste anföra i sin helhet med tillägg af några kursiveringar: »För att nå *det åtrådda målet* att få de enkla öfningarnes inbördes svårighet fastslagen såsom beroende *blott* på *antalet verksamma muskler* vid öfningens utförande, finna förf. sig nödsakade att än en gång upptaga och undersöka frågan om formerna *i akt och mening* att få dem *borteskamoterade* med bibehållande för öfrigt af undersökningens *skenbart* logiska och grundliga *form*. Hvad säger Rec. här? Jo, att vi *på förhand* uppställt för oss ett mål, till hvilket vi vilja komma, och som vi därför »åtrå» att nå. Men för uppnåendet af detta mål äro formerna oss till hinders. Vi upptaga och undersöka därför frågan om formerna, men icke i den ärliga afsikten att därigenom vinna någon utredning, utan i *akt och mening* att få formerna *borteskamoterade* = att genom taskspelarekonster (ty detta är ordets innebörd) söka få dem bort. Dessa våra taskspelarekonster vilja vi dölja genom undersökningens *skenbart* logiska och grundliga *form*. Ja, så har Rec. verkligen sagt.

Till en början vilja vi endast fästa läsarens uppmärksamhet på *beskaffenheten af de vapen*, som Rec. här behöft tillgripa. Därefter vilja vi upplysa, att vi ingenstädes i boken sagt, att öfningarnas inbördes svårighet är beroende på *antalet verksamma muskler*, ännu mindre *blott* på detta antal. Vi hafva tvärtom sagt å sid 11: »en öfnings svårighet beror dels på den svårighet, som *formen* erbjuder, dels på den svårighet, som *rörelsen* erbjuder». Därföre hafva vi först undersökt formerna (sid. 11—15) och sedan rörelserna (sid. 15—26).

10. Vidare säger Rec: »Detta borteskamoterande efter alla konstens regler sker nu på så sätt, att förf. — — — använda styft en och en half sida för att till fullkomlig klarhet för sig själfva och andra bevisa, att ett lampställ *begränsas* dels af plana, dels af buktiga ytor, hvilka åter hafva dels räta och dels krokiga gränslinjer, en kunskap, hvilken antagligen på ett mycket lättvindigare sätt borde hafva kunnat förvärfvas». Om vår afsikt varit att bevisa *det, som Rec. säger*, hade vi sannernigen icke behöft göra oss så mycket besvär. Af sid. 12 och 13 framgår emellertid med all önskvärd tydlighet, att vår afsikt varit en *helt annan*. Vi söka där visa, att de former som *lärjungen under arbetets stegvisa framåtskridande har att uppfatta*, således under sänningen, hyflingen, ritsningen, stötningen, sänkningen o. s. v., inskränka sig till de ofvan nämnda. Det är af denna anledning vi genomgå lampstället på samma sätt, som vi skola genomgå matskeden här nedan.

11. Om det resultat, till hvilket vi kommit i kapitlet om sammansatta formers upplösning i enkla, säger Rec.: »För dem, hvilka i likhet med oss äro fullt öfvertygade om, att snickerislöjden i motsats till snickeriet just företrädesvis har att sysselsätta sig med formarbeten (= föremål begränsade af på många sätt sig buktande ytor), torde det vara *alldeles klart*, hurusom

förf:s påstående, att de former slöjdaren i de flesta fall har att uppfatta och fasthålla inskränka sig till räta och krokiga linjer, *icke är med verkliga förhållandet öfverensstämmande*. Men om det är så klart, hvarför icke anföra ett enda ord till bevis? Eller är det manne så klart, att något bevis *icke behöfves*? Detta synes näppeligen vara fallet, då Rec. nödgats medgifva, att vårt påstående är riktigt beträffande lampstället. Hade det icke då varit tillbörligt, att Rec. visat, huru vårt påstående icke är sannt vis à vis de s. k. »formarbetena».

Men då Rec. skyr att inlåta sig på själfva saken, får han förlåta, att vi i stället taga fram ett »formarbete» ur Nääs-serien: n:o 15 matsked, följande den ordning, i hvilken föremålet förfärdigas på Nääs.

1. Ett lämpligt stycke utsågas ur virket. Hvad har lärjungen då att rätta sig efter? *En rät linje*, icke sannt? Är icke denna räta linje då den *form*, som han *under sågningen* har att uppfatta och fasthålla? Och om i slöjden äfven ingår, att lärjungen skall föra sitt verktyg rätt, så har han väl under sågningen *endast* denna form och ingen annan att uppfatta, eller hur? Vi kunna nu med afseende på de följande punkterna fatta oss kortare.
2. En sida upphyflas. Form: plan yta.
3. En kant upphyflas. Form: plan yta.
4. Bredden ritsas. Form: rät linje.
5. Andra kanten upphyflas. Form: rät linje och plan yta.
6. Skedens öfre böjning uppritas på kanterna. Form: räta och krokiga linjer.
7. Öfre ytan utsågas. Form: räta och krokiga linjer.
8. Öfre ytan jämnas. Form: räta och krokiga linjer, plana och buktiga ytor.
9. Konstruktionen på öfre ytan utföres. Form: räta och krokiga linjer.
10. Kanterna formas. Form: räta och krokiga linjer.
11. Urhållningen verkställes. Form: krokiga linjer och buktig yta.
12. Undre buktiga ytan uppritas enligt modellen. Form: krokiga linjer.
13. Undre buktiga ytan utsågas med rundsåg. Form: krokiga linjer.
14. Föremålet formas med knif etc. Form: buktiga ytor.

De fall, i hvilka man *icke* har *linjer* att rätta sig efter, äro således endast vid planhyllingen af första sidan och kanten samt vid den slutliga formningen af skedens *undre sida*. Nu skulle vi vilja fråga: äro icke såg och hyfvel så konstruerade, att, därest de rätt föras, *yterna* i denna modell blifva plana och få den räta buktigheten, om man följer de uppritade eller ritsade *gränslinjerna*? Och är det icke af vikt, att lärjungen för att lyckas i sitt arbete vänjer sig att skarpt uppfatta *gränslinjerna* och under arbetet *noga hålla sig till dessa*? Vi förmoda, att Rec. måste besvara dessa frågor jakande. Men häraf blir

ännu mera klart, att de former, som lärjungen vid de under 1, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 12 och 13 anförda arbetena har att uppfatta, äro endast *räta och krokiga linjer*. Härtill kommer, att linjerna spela hufvudrollen äfven vid det arbete, som är anfördt under 8 och 11. Vi finna således, att äfven vid ett sådant föremål som matskeden är det hufvudsakligen räta och krokiga linjer, som lärjungen *under arbetandet* har att uppfatta. Kan *Rec. bevisa* motsatsen, äro vi villiga att taga tillbaka vårt påstående; i annat fall anhålla vi, att det får stå *äfven beträffande »formarbetena»*.

Nu är *Rec.* fullt öfvertygad, att snickerislöjden *i motsats till snickeriet* just *företrädesvis* har att sysselsätta sig med »formarbeten»¹⁾. Men huru kommer det då till, att af de 50 modeller, som ingå i Nääs grundserie, endast 10 (N:o 13, 14, 15, 18, 19, 22, 26, 28, 32 och 34) äro formarbeten i den mening, man på Nääs numera gifver detta ord, d. v. s. »begränsade af på många sätt sig buktande ytor»? De öfriga 40 äro icke af detta slag. Då *Rec.* säger, att vår metod »*ju* är mera en metod för snickeri än för snickerislöjd i verklig mening», så hafva vi här anledning att vända hans eget vapen mot honom själf: hvad är det då, som enligt *Rec.*s »fulla öfvertygelse» och egna ord här ofvan drifves å Nääs? Är det snickeri eller snickerislöjd i verklig mening? Vi förmoda, att svaret *måste* blifva: *snickeri*. Ty mer än följande tre slag af slöjdmodeller gifvas väl icke: modeller med uteslutande plana ytor, modeller med på ett eller

¹⁾ »Formarbete» tyckes vara ett synnerligen sväfvande begrepp å Nääs. Enligt Handbok i snickerislöjd (se sid 12!) indelas de inom snickerislöjden förekommande arbetena i s. k. *formarbeten*, begränsade af i kurvor böjda ytor och s. k. *rätvinkliga* arbeten med *hufvudsakligen* plana gränsytor. De rätvinkliga arbetena kunna således enligt dessa definitioner innehålla äfven buktiga ytor. Af geometrien veta vi, att hvarje kroklinje är en kurva. Buktiga ytor äro således i kurvor böjda ytor. Alla rätvinkliga arbeten, som innehålla buktiga (= i kurvor böjda) ytor äro följaktligen äfven formarbeten. Läsaren finner alltså, att handbokens definitioner *flyta öfver i hvarandra* och att till formarbeten måste enligt ofvannämnda handbok strängt taget räknas *alla* sådana, som hafva *någon* buktig yta. Denna uppfattning af begreppet formarbete, synes *Rec.* emellertid icke vilja godkänna, eftersom han förklarar, att formarbetena skola vara begränsade af på *många* sätt sig buktande ytor, och att snickerislöjden just genom sådana formarbeten skiljer sig från snickeriet.

Då uppstår frågan: hvad menas här med *många* sätt? Vi skulle tro, att här måste menas flera än som *äro vanliga* inom snickeriet, och dessa senare äro ingalunda få. Man erinre sig de mångfaldiga slag af böjda ytor, som förekomma å stolar, bord (särskildt å fötterna), soffor, sängar, byråar m. m. Vi öfverlämna dock åt *Rec.* själf att utreda denna fråga, men vi kunna väl antaga, att här menas åtminstone mer än två, och att *Rec.* alltså icke vill räkna sådana ytor, som förekomma exempelvis å en rund bordskifva, hvars öfre kant är afrundad, till formarbetena.

två sätt sig buktande ytor och modeller med på många sätt sig buktande ytor. Är nu endast den slöjd, som »företrädesvis sysselsätter sig med formarbeten» i ofvan nämnda betydelse, snickerislöjd i verklig mening, så måste väl *mera* än tredjedelen af modellserien vara formarbeten, för att arbetet skall få namn af snickerislöjd. Är deremot endast *femtedelen* af modellserien formarbeten, så sysselsätter man sig väl icke »företrädesvis» med dessa senare. Man har således på Nääs icke »snickerislöjd i verklig mening», utan snickeri.

12. Rec. beskyller vår modellserie för ensidighet, men anför intet bevis. Skulle ensidigheten afse formerna, anhålla vi att få lämna några upplysningar. Vår modellserie består af två afdelningar. Den första — 22 modeller — motsvarar de enkla öfningarna, den andra — 18 modeller — motsvarar sammansättningarna. Den förra är delad i två grupper. Inom den första af dessa förekomma endast plana ytor, inom den andra jämväl buktiga ytor. Såväl inom den förra som den senare gruppen börja vi med de former, som äro enklast och mest regelbundna, planmässigt öfvergående till mera sammansatta. Så är ordningen inom den senare gruppen: cylinder, stympad kon (grundytorna cirklar), stympad kon (grundytorna ovaler), half- och fjärdedels-cylindrar, ellipser, äggoval, mera fria former (såsom å ett amerikanskt yxskafv och en skopa). Konvexa former föregå konkava i afdelningen. Rec. finner det visserligen något egendomligt, att vi »reducerat», som han uttrycker sig, »alla synliga former, skapelsens såväl som konstens, till något så enkelt som antingen plana ytor och räta linjer eller buktiga ytor och krokiga linjer», men det kunna vi verkligen icke hjälpa. Vi hafva hållit oss till de former, som *slöjdaren* under sitt arbete har med att göra; det är *Rec. själf*, som sväfvat ut till *alla synliga former*. Vi hafva sagt, att då en modell skall göras, och här äro ju inga andra skapelser eller konstver i fråga, måste den ena *ytan* efter den andra framställas. Kan måhända Rec. upplysa oss om, hvilka *andra* former *slöjdaren* har att successivt framställa än de ofvan nämnda slagen af ytor och linjer?

Af tab. å sid. 44—47 finner läsaren, huru det i öfrigt förhåller sig med vår modellseries ensidighet.

13. Om det resultat, till hvilket vi i våra undersökningar kommit, att föremål, som begränsas af räta linjer och plana ytor äro lättare att göra än sådana, som begränsas af krokiga linjer och buktiga ytor, säger Rec., att vi *påtagligen* sammanblanda hvad som är lättare att *utföra* med det, som är lättare att *kontrollera*, och han försöker sig här med ett bevis. Rec. talar då om att kasta en sten i en brunn (!) Godt! Om vi nu medgifva, att det är lättare att kasta stenen i brunnen än att kontrollera, om han kommit rätt, följer då däraf, att vi gjort den påstådda sammanblandningen beträffande *slöjdmodellerna*? Skulle icke Rec:s påstående, vunnit i styrka, om han i stället för denna analogi, som ingenting bevisar, talat om den *säk*, som är i fråga? Men detta senare var icke så lätt, enär vi i stället för att sammanblanda de båda nämnda sakerna hafva till den grad

skarpt åtskiljt dem, att vi hafva *ett särskildt kapitel för hvardera*. Utredningen af hvad som inom slöjden är lättast för lärjungen att uppfatta och kontrollera finner läsaren på sid. 14 och 15. Hvad som är lättast att utföra hafva vi undersökt å sid. 16—27. Dock, det är sannt, Rec. inlåter sig verkligen på att tala om linjerna och menar, att nybörjaren lätt kan kontrollera, om en på fri hand dragen rät linje är riktig eller ej, men betviflar starkt, att nybörjaren har så lätt att draga densamma. Nå ja. *All* vår början blifver svår, det medgifves, och vi hålla före, att barnet har lättare för att draga en krokig linje, när det har till uppgift att draga en rät. Men hvilket är svårare: att på fri hand uppdraga en *rät* linje eller en *krokig med en bestämd böjning* t. ex. en halfcirkel, en ellips, en parabel m. fl.? Därom skulle väl frågan röra sig, om denna analogi skulle erbjuda några jämförelsepunkter med hvad som skall göras i slöjden. Men så långt har Rec. icke gått. Huruvida barnet kan lätt med t. ex. hyfvelns kant undersöka de plana ytor, hvilka begränsa nedskärningarna i blomkruksfoten, lämnar Rec. därefter. Vi skulle annars varit tacksamma för att få veta, huruvida orden »till exempel» hafva något att betyda, och hvar de rätteligen skola placeras. På tal om hvad som är svårt att utföra och att kontrollera skulle det dessutom vara intressant att få höra, om icke *formandet* af t. ex. en konkav yta har något att göra med *uppfattningen* af samma yta. Vi gissa, att det senare är rent af ett *nödvändigt villkor* för det förra, hvaraf följer, att den yta, som är svårare att uppfatta (och således kontrollera), också är svårare att framställa.

* * *

14. Kommer så Rec:s stora nummer: att vi »icke kommit fram med annat än subjektiva tycken». Till stöd för detta påstående anföres nio punkter. Innan vi inlåta oss på dessa, måste vi emellertid se till, hvad som kan ligga i begreppet »subjektivt tycke».

»Subjektivt tycke» är enligt den vanliga betydelsen ett omdöme, som är grundadt på känslor och icke på förnufts-skäl. Det kan således visserligen äga giltighet för subjektet själf, men kan icke göra anspråk på att äga det för andra. Ett omdöme däremot, som stödes på allmängiltiga grunder, är icke längre ett subjektivt tycke. Detta omdöme äger nämligen förutsättningar för att kunna inses såsom sannt äfven af andra än det dömande subjektet själf. Faller man nu ett sådant omdöme som detta: urhålkning är lättare än sågning med sticksåg, eller: i en öfningsserie böra öfningarna komma i denna ordning och icke i någon annan, så äro dessa helt subjektiva omdömen. De kunna möjligen vara sanna, men de kunna också vara falska. Så snart däremot *tillräckliga skäl* för omdömenas sanning anföres, upphöra de att vara subjektiva. Vi öfvergå nu till de nio punkterna och se till, om vi hafva anfört skäl för våra åtgöranden.

1). Vi hafva indelat verktygen i hufvudverktyg och hjälpverktyg. Till de senare räkna vi sådana, som äro nödvändiga

för konstruktion, afputsning och sammansättning. Skälet till denna indelning finner läsaren å sid. 17, och Rec. har själf anfört det: »dessa verktyg måste på vissa ställen i serien *ovillkorligen* inträda, oberoende af deras lätthet eller svårighet». Frågan är nu, huruvida detta vårt skäl är sannt. Erkänner Rec., att barnet, när det börjar slöjda, är för litet utveckladt för att kunna blott efter ögonmått förfärdiga sina modeller, så medgifver Rec. därmed, att de gränslinjer, intill hvilka barnet med sitt verktyg skall komma, måste på träet uppritas. Skall barnet dessutom icke behandlas som en själlös maskin, så måste ju barnet *själf* upprita dessa linjer. Kanna dessa uppritas *utan* konstruktionsverktyg, så är vårt ofvannämnda påstående falskt. I annat fall icke.

Ett annat exempel. Vi hafva sagt (sid. 17), att man hela modellserien igenom behöfver framställa två sidor i rät vinkel. Vi antaga, att Rec. icke vill förneka sanningen af detta påstående, då »Nääs modellserie af Alfred Johansson» (tryckt 1890) intygar detsamma. Om nu barnet vid sitt inträde i slöjden hade en *klar föreställning* om den räta ytvinkeln, så kunde man möjligen vänta, att de skulle kunna framställa två sidor i rät vinkel *utan* tillhjälp af vinkelhake. Men nu sakna de ju en sådan föreställning. *Nödgas* man icke då att för det nämnda ändamålet gripa till vinkelhaken, oafsedt om den än är lätt eller svår att handtera? Eller skulle barnen verkligen, såsom man synes tro på Nääs, där man begär, att de i de fyra första modellerna skola utan vinkelhake framställa sinsemellan rätvinkliga ytor, hafva större utsikt att lyckas, då man endast vädjar till ett ögonmått hos dem, *som de icke hafva förvärfvat sig*, än då man sätter ett sådant verktyg som vinkelhaken i deras hand?

Då man vilare på Nääs uppställer som en oeftergifflig fordran, att *alla* färdiga föremål skola vara väl afputsade, undra vi storligen, huru denna afputsning skall kunna möjliggöras *utan* afputsningsverktyg. Och för att taga ett exempel ur de hjälperverktyg, vi uppställt såsom nödvändiga för sammansättning: vi skulle gärna vilja veta, huru ett sådant verktyg som en hoftång skulle kunna isoleras från den öfning, som vi kalla spikning. En hoftång användes ju endast, då man vill draga ut spikar. Innan man slagit en spik in någonstädes, kan man väl ingen draga ut, och sedan man slutat spikningen, har man ju heller intet bruk för hoftången. Vi kunna därföre intet annat se, än att hoftången ovillkorligen följer spikningen, vare sig den är lätt eller svår att begagna. Och *samma* öfning kan det väl icke vara att draga ut en spik, som att slå in en spik. Rec. må icke invända, att till *öfningen spikning* också måste höra utdragande af spikar, ty därigenom har han medgifvit, att vi haft rätt i vårt ofvan citerade påstående.

Då Rec. uppställer som sin »subjektiva» åsikt, att en rationell modellserie *just* skall medgifva *alla* verktygens förekomst vid öfningarna i förhållande till deras svårighet, menar Rec. då verkligen, hvad han säger? Antag att det är lättare att draga ut spikar än att slå in dem (och hvar och en, som själf försökt bådadera, finner strax, att den uppmärksamhet, som kräfves för

det senare, är betydligt större än den, som fordras för det förra, äfvensom att rörelsen vid det senare är svårare att utföra än rörelsen vid det förra), så *måste* ju enligt Rec. hoftången komma före spikningen, och när den det gör, d. v. s. när man begär, att barnen skola draga ut en spik, innan de slagit någon in, så har man en »rationell modellserie». På liknande sätt skulle det gå med en del andra af våra hjälpverktyg. Det skulle t. ex. vara möjligt, att den öfning, som består i att svarfva en träbit i ett stycke sandpapper, som man lagt i handen, vore den allra lättaste. Den rationella modellserien skulle då »medgifva», att man började slöjden med sandpapperet.

Vi tro oss härmed hafva visat, att det verkligen *gifves* verktyg, som på vissa ställen i modellserien måste inträda beroende af deras lätthet eller svårighet. Men om detta är santt, så är ju icke vår indelning af verktygen godtycklig eller beroende på något subjektivt tycke, utan fullkomligt naturligt; allra minst frukta vi den »sakkunniges och opartiskes» dom. Vi hänvisa för öfrigt till sid. 16—18 i boken.

En annan fråga blir, huruvida vi hänfört verktyg till den ena gruppen, hvilka rätteligen bort tillhöra den andra. Rec. påstår, att vi beträffande filen och putshyveln gjort en sådan förvexling. Vi bestrida icke, att filen *kan* begagnas som ett hufvudverktyg. Vi veta t. o. m., att man i somliga slöjdskolor filar bort flera millimeter af ett föremål. Men alldeles säkert är, att man med skärande verktyg borttager det öfverflödiga träet både snabbare och bättre, än man gör det med filen. De förra äro således mycket ändamålsenligare för den egentliga formningen, och om dessa begagnas tillbörligt, kommer filen endast att borttaga *mindre* ojämnheter eller att spela en roll, motsvarande sandpapperet. Af detta skäl och för att i någon mån motarbeta det hejdlösa missbruk af filen, som på många ställen ägt rum, hafva vi hänfört honom till afputsningsverktygen. Vi medgifva dock, att han står på gränsen, och kan Rec. eller någon annan angifva skäl, som tala för, att han snarare bör tillhöra hufvudverktygen, skola vi med tacksamhet taga emot dem och göra tillbörlig förändring i vår öfnings- och modellserie. Ju mera en sak kan blifva utredd, dess bättre.

Putshyveln hafva vi hänfört till hufvudverktygen, emedan vi begagna honom *såsom sådant* och icke blott till putsning. När vi använda putshyveln till verklig formning, är det emellertid en »oegentlighet» (den skulle enligt Rec:s mening hört till afputsningsverktygen); när man däremot *på Nääs* använder konom för samma ändamål (se *Nääs modellserie»* sid. 10 *Spannträ!*), är det rätt.

2). Vi hafva uteslutit konvex och konkav täljning utåt af skäl, som vi anfört å sid. 18. Till dess Rec. *försökt* att rubba detta, kunna vi ju uppskjuta vidare utredning. — »Att öfningarna med rubank, putshyvel och skrubbhyvel äro alldeles de samma», hafva vi ingenstädes sagt. Däremot hafva vi sagt, att fogsvans och sticksåg gifva samma öfning, likaså pinnborr och centrum-

borr. För detta hafva vi angifvit *skäl* (sid. 21), hvilka Rec. icke vidrört.

3), 4) och 5). Vidare anför Rec. som stöd för sitt påstående, att vi icke kommit fram med annat än subjektiva tycken, »uppfattningen, att en rörelses svårighet står i direkt förhållande till antalet verksamma muskler». *Hvems* uppfattning det är, säger Rec. icke. Säkert är dock, att den *icke är vår*. På ett ställe säger Rec., att vi vilja behandla slöjdundervisningens metod *blott* som ett mekaniskt muskelproblem, på ett annat, att vi för oss uppställt som *mål* att få öfningarnas inbördes svårighet fastslagen såsom beroende *blott* på antalet verksamma muskler. Här kommer Rec. åter med antalet verksamma muskler. Vi hafva emellertid icke alls gått den vägen, som Rec. vill komma läsaren att tro. Det *mekaniska* muskelproblemet hafva vi gått helt och hållet förbi. Man kunde nog i kilogrammeter mäta det arbete, som lärjungen i hvarje särskildt fall har att utföra, men detta hafva vi icke föresatt oss. Ännu mindre hafva vi haft för afsikt att beräkna musklernas angreppsvinkel m. m., som kan höra till det *mekaniska* muskelproblemet. *Musklerna* äro därför *icke* hufvudsak för oss: vi hafva ingenstädes ens talat om *antalet* verksamma muskler, ännu mindre häraf dragit några slutsatser, Men vi hafva i förbigående behandlat de viktigaste muskelgrupper, som tagas i anspråk vid slöjden, hvilket är något helt annat, när hvarje grupp representerar en *rörelse*. *Rörelserna* äro således för oss hufvudsak beträffande slöjdens fysiologiska sida. Rec. har rätt däri, att ju flera muskler, som tagas i anspråk för att utföra en *enkel* rörelse, dess lättare försiggår denna. Men därom är, som redan sagdt, icke fråga. Ingen slöjdofning kan, så vidt vi kunnat finna, utföras genom en *enkel* rörelse. Alla slöjdofningar kräfva mer eller mindre sammansatta rörelser. Om dessas svårighet hafva vi sagt å sid 23: »Klart är, att ju mera sammansatt en rörelse är, eller med andra ord *ju flera enkla rörelser*, som *på samma gång skola utföras*, desto svårare blir rörelsen. Detta gäller i all synnerhet barnet, hvars nerv- och muskelsystem är jämförelsevis föga utveckladt». Mot detta, som vi sagt angående rörelsernas svårighet, har Rec. icke ett ord att invända.

6). Vi hafva ur vårt schema uteslutit benens och de flesta af bälens *icke muskler*, såsom Rec. säger, utan *rörelser*, och vi hafva angifvit skäl: *dessa rörelser äro för modellernas formande af sekundär betydelse*. Vi medgifva gärna, att det kunde varit nyttigt och bra att få veta, hvilken roll äfven dessa rörelser spela med afseende på öfningarnas svårighet. Vi tro dock, att så länge man icke säger och hyflar med benen och bälens, utan dessas rörelser endast tjäna till att förflytta kroppens tyngdpunkt på ett sätt motsvarande det, som äger rum under gåendet, och som af barnen redan är *inlärdt* och kan verkställas automatiskt, det inflytande, som benens och bälens rörelser hafva på öfningarnas svårighet närmast är att förlikna vid de decimaler, hvilka man vid approximativ beräkning måste bortkasta. — Vidare hafva vi uteslutit den ena handens och armens rörelser af *skäl*, som

Rec. icke vidrört, och vid hvilka vi därföre icke behöfva uppehålla oss. — Vi hafva äfven uteslutit de rörelser, genom hvilka utgångsställningen intages, och genom hvilka verktyget föres tillbaka till sitt ursprungliga läge, sedan den verksamma rörelsen ägt rum, emedan dessa icke i väsentlig grad bidraga till materialets formande. Då Rec. förklarar detta »i all rimlighets namn» för en fullkomligt subjektiv grund, skulle vi vara honom synnerligen tacksamma, om han ville upplysa oss, i hvad mån t. ex. *täljningen* försvåras, därigenom att man fattar om knifskäftet och därigenom att man lyfter knifven rätt upp i luften, eller i hvad mån exempelvis *hyfflingen* försvåras, därigenom att man fattar om hyfveln, och därigenom att man drager hyfveln tillbaka, sedan man gjort hyfveltaget. Att så någon gång visa, *hvari* det fel består, som vi begått, vore ju det bästa sättet att *öfvertyga* läsarne.

7). Indelningen af öfningarna i två stora grupper: sådana, i hvilka verktyget hvilat stadigt på underlaget, och sådana, där detta icke är fallet, hafva vi »*synbarligen* gjort», säger Rec. »för att få knifven undanskjuten längre bort i ordningsföljden än hvad som skulle blifvit fallet, om blott antalet af de i vårt schema upptagna verksamma *muskler* skulle få vara bestämmande». Här hafva vi åter igen beskyllningen för oärlighet. Åter igen de verksamma musklerna. Sådana hugg behöfva icke pareras. Vi äro fullt öfvertygade, att den för *saken* intresserade läsaren *själf* tänker öfver både indelningen och hvad vi anfört som skäl. En blick på tab. å sid. 27 och någon erinran om verktygens konstruktion samt huru verktygen hållas och föras skall snart komma läsaren att inse, hvilken genomgripande åtskillnad, som äger rum mellan de öfningar, som vi hänfört till första gruppen, och dem, som vi hänfört till andra. Det psykologiska skäl vi tillagt, att den uppmärksamhet i och för verktygens rätta förande, som den förra gruppen kräfver, är mindre splittrad, än den blir i öfningarna af den senare gruppen, har Rec. gått förbi.

8). Vi hafva icke angifvit skäl för ordningsföljden mellan *vissa* af öfningarna. Däri har Rec. fullkomligt rätt. Men det gäller sådana öfningar, som enligt undersökningen äro af *lika* svårighet. *Någon* ordning skulle ju finnas. Så hafva vi satt sågning med fogsvens före sidohyffling, denna före kanthyffling o. s. v. Skulle någon slöjdlärare finna det lämpligare att låta sina barn hyfla innan de såga, eller på annat sätt vända om ordningen inom dessa grupper af öfningar, så gärna för oss.

9). Då undersökningarna gifvit vid handen, att vridborring (med sylborr) och lodrät stickning (med stämjärn) äro de lättaste (man kunde med skäl fråga Rec., hvilket vårt »åtrådada mål» varit, då vi fått fram detta resultat), hafva vi framflyttat dessa, »emedan man genom blott dessa öfningar icke kan förkändiga något föremål» (sid. 29). Rec. tror dock, att man skulle kunna finna på föremål, som kunde göras blott genom dessa öfningar och vara lika lämpliga som de, »hvilka förmenas kunna utföras med användande blott af fogsvensen». Vi skola icke försöka rubba denna hans tro. Vi vilja blott bedja läsaren

föreställa sig ett barn, som med endast sylborr eller stämjärn börjar att bearbeta en hel bräda eller ett vedträ.

Vi hafva nu genomgått Rec:s nio punkter. Läsaren finner häraf, att för *allt*, hvad Rec. kunnat anföra, *som vi sagt*, hafva vi gifvit *skäl*. Hvad man således än må kunna säga om våra undersökningar: *det kan åtminstone icke med sanning påstås*, att de hvilat på subjektiva tycken.

15. Rec. klandrar, att vi icke upptagit sammansättningar bland våra 26 (skulle väl vara 23) öfningar. Men icke heller här inlåter han sig på våra skäl. Vi hafva dock å sid. 31 i tydliga ord sagt: »Analysera vi en sammansättning, finna vi, att den till sin art icke är annat än *en rad af flera enkla öfningar*». På grund af den stora noggrannhet, som vid dessa *ovillkorligen* måste äga rum, anse vi dem svårare än alla enkla öfningar och hafva därför satt dem efter dessa. Se sid. 31, 36—38!

16. Mot hvad vi sagt om fogsvansens betydelse för den kroppsliga utvecklingen anmärker Rec., att, då fogsvansen hålles och föres med båda händerna, »skjutas skuldrorna fram, och bröstet hopklämmas; hvarigenom en allt annat än god kroppsställning ernås». Ja, om man icke lägger någon särskild vikt vid kroppsställningarna, utan låter barnen stå med krökta ryggar, så går det såsom Rec. säger, det kunna vi intyga. Men håll ryggen rak, såsom vi sagt å sid. 30, så komma hvarken skuldrorna att skjutas fram eller bröstet att hopklämmas.

17. Rec:s anmärkning mot vår *andra* grundställning beror väl på för stor brådska. Rec. menar förmodligen den *första* (den breda ställningen). Huruvida den gifver en »tillräckligt fast kroppsställning», öfverlämna vi åt läsaren själf att undersöka.

*

*

18. Vi öfvergå nu till modellserien. Hvad som enligt Rec. »säkerligen» är byggdt mera på teorier än på befintlig erfarenhet, lämna vi därhän. Mera intresserar oss »de förändringar, som blifvit gjorda med de i serien intagna Nääsmodellerna», hvilka förändringar »säkerligen äro försämringar». Rec. påstår således, att vi intagit Nääsmodeller i vår serie. Vi veta icke, om Rec. därmed vill antyda, att vi gjort oss skyldiga till stöld, och vi säga icke, att han detta vill, men vi skola själfva genast medgifva, att om några Nääsmodeller finnas i vår serie, så hafva vi stulit dem, ty vi hafva aldrig utbedt oss tillåtelse att använda någon Nääsmodell. För snart 8 år sedan utgafs från en af vårt lands förnämsta hemslöjds-kolor en plansch öfver en serie modeller för pedagogisk slöjd. Då hette det från Nääs, att af de 40 modeller, som serien upptog, voro 33 Nääsmodeller. Det kan därför vara på tiden att få fastslaget, hvad som menas med en Nääsmodell.

Vi skulle kanske då först fråga: äro alla modeller, som användas på Nääs, Nääsmodeller? Vi veta det icke, men vi föreställa oss, att om man på Nääs fått t. ex. en blomkruksfot af en viss storlek och form från annat håll, och om man i Nääs-serien insatt denna modell oförändrad, så skulle man icke san-

ningsenligt kunna kalla denna en Näasmodell. Har man däremot till formen omarbetat modellen, innan den blifvit insatt i serien, så har denna omarbetade modell säkerligen rätt att kallas en Näasmodell. Det arbete, som man utfört på Näas, är ju ingen annans. Men häraf följer också, att till det arbete, som man *icke* utfört på Näas, kan man icke där göra anspråk på äganderätt. Däraf att en blomkruksfot af viss storlek och form hör till Näas-serien följer således icke, att alla blomkruksfötter i världen äro Näasmodeller.

Nu hafva vi visserligen i vår serie intagit en del modeller, hvilka kunna användas till samma ändamål som en del af Näasmodellerna. Detta hafva vi gjort, på det att icke afvikelsen från hvad som redan är i bruk på en del orter, skulle blifva större än nödvändigt. Men vi få bekänna, att äfven om vi fått tillåtelse, skulle vi i vissa fall absolut icke *kunnat* intaga Näasmodellerna. Vi hafva nämligen börjat vårt arbete med *öfningsserien* och *efter denna* afpassat modellserien. Detta har *framtvingat* helt andra former, än Näasmodellerna hafva. Och äfven om vi hade kunnat, skulle vi i de flesta fall icke *velat* använda de former, som Näasmodellerna hafva. Därtill motsvara dessa modellens proportioner allt för litet de billigaste äestetiska fordringar. Till dessa höra, att ett föremåls dimensioner skola stå i *enkla förhållanden* till hvarandra. Om bredden är t. ex. $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{2}{3}$ o. s. v. af längden, så äro dessa proportioner enkla. Om en nyckel etikett är 12 cm. lång och 4 cm. bred, så tillfredsställer han den omnämnda skönhetslagens fordringar, men är han såsom Näasmodellen 11 cm. lång och 4 cm. bred, så gör han det icke. Vi öfverlemnna nu tryggt åt läsaren själf att afgöra, huruvida exempelvis vår blomkruksfot, som är 12 cm. lång, 2 cm. bred och 1 cm. tjock, »säkerligen är en försänring» af Näasmodellen, som är 13 cm. lång och $2\frac{1}{2}$ cm. bred. (Den tredje dimensionen angifves icke i Näas' metodiska anvisningar).

Åt *alla* våra modeller hafva vi själfva bestämt form och storlek, därvid ledda, som läsaren finner, af vissa principer.

19. Att ett amerikanskt yxskaf af ek eller björk blifvit N:o 19, men en blomkruksfot af fur N:o 26 höra till de oegentligheter, hvilka Rec. endast i förbigående vill nämna. Är det då »oegentligt», att modellserien rättar sig efter öfningsserien? Eller är det »oegentligt» därför, att de komma i annan ordning än på Näas? Vi undra för öfrigt, om icke det mesta af recensionen är sagdt i »förbigående». Vi hafva räknat icke mindre än 39 påståenden och tillvitelser, för hvilka Rec. icke anfört ett ord till bevis.

20. Så är det Rec. »långt ifrån klart», huru anvisningarna för modellernas utförande skola användas, men han antager, att de icke göra anspråk på att kallas fullständiga. Nej, så fullständiga, som anvisningarna i »Näas modellserier af Alfr. Johansson», där det för 48 modeller upprepas, att man först skall utsäga ett stycke ur virket, göra de icke anspråk på att vara. Våra anvisningar upptaga för hvarje modell endast det, för hvilket vi anse, att barnen böra under lärarens ledning redogöra,

För alla de 22 modeller, som motsvara enkla öfningar, hafva vi en *fullständig* redogörelse. Dock icke fullständig i den mening, att vi alla 22 gångerna läsa upp samma läxa. Vi hålla nämligen före, att ett sådant tillvägagående är både slöseri med tid och pedagogiskt felaktigt. Första gången, något nytt förekommer, hafva vi därför en detaljerad redogörelse. I sådana fall, då flera moment kunna sammanfattas till ett, göra vi denna sammanfattning, därvid begagnande oss så mycket som möjligt af geometriska begrepp. Således, sedan vi en gång i detalj redogjort för upphyflingen af den rätta fyrkantiga pelaren, så begagna vi uttrycket att upphyfla en rät fyrkantig pelare. Den vid metod vane läsaren igenkänner häri genast det syntetiska tillvägagäendet. När barnen så komma till sammansättningarna, i hvilka inga nya enkla öfningar ingå, äro de så vana vid formning af sådana föremål som de enskilda delarna af de sammansatta modellerna, att någon genomförd redogörelse för modellernas hela förfärdigande icke vidare behöfves. Däraf kommer det sig, att vi för dessa modeller hafva färre anvisningar och för tre af dem ingen alls. Däraf den anvisningen till N:o 38 Spottlåda, hvilken Rec. ironiskt kallar »mycket upplysande». Den lyder så: »Utför snedsinkningen i enlighet med N:o 29 och 34 (Tapparna skola bilda rätta vinklar mot sidostyckenas ändrar.)» N:o 29 är en vagn, hvars sidor luta utåt, och N:o 34 en sinkad kniflåda. Till snedsinkning höra ju två ting: 1) upphyfling af sidostyckenas ändrar, så att de bilda sneda vinklar mot kanter och sidor; 2) sammansinkningen.

Nu fråga vi: 1) Skall icke upphyflingen af sidostyckenas ändrar vid snedsinkningen gå till på samma sätt som upphyflingen af gaflarnas ändrar i vagnen? 2) Hafva vi icke å sid. 54 lämnat *tydlig* anvisning angående det senare? (Läsaren behagade jämföra vår nämnda anvisning med den, som förekommer för samma ändamål — ändarnas upphyfling — å sid. 163 i »Handbok för Snickerislöjd».) 3) Skall icke sammansinkningen ske på samma sätt som vid vanlig sinkning? 4) Hafva vi icke å sid. 55 lämnat tydlig anvisning för denna? 5) *Kan* icke ett barn, som gjort vagnen, och som har ögon till att se med, själf se, att spottlådans väggar *luta* utåt, och *skall* icke detta barn, som befinner sig på folkskolans högsta stadium, *själf draga den slutsatsen*, att de sidostycken i spottlådan, som *luta på samma sätt* som gaflarna i vagnen, skola *förfärdigas på samma sätt* som dessa gaflar? 6) Kan icke samma barn se, att själfva sammansinkningen i spottlådan är alldeles lik vanlig sinkning, och skall det icke då själf draga den slutsatsen, att den skall gå till på samma sätt? 7) Är icke då vår ofvan citerade anvisning jämt så »mycket upplysande», som den *bör* vara, för att barnet icke skall behandlas som en »själlös maskin», hvarken mer eller mindre?

21) Vidare säger Rec., att i vår slöjdundervisning får »redan gjord erfarenhet stå tillbaka för obevisade och obevisliga påståenden». För alla våra påståenden i boken hafva vi emellertid anfört skäl. Rec. har i allmänhet låtit dessa stå oemot-

sagda, men generas ändå icke af att beteckna våra påståenden såsom icke blott obevisade utan *obevislige*. Han söker icke *vederlägga*, hvad vi sagt hvarken om former eller rörelser, men han vill likväl, att läsaren skall tro honom på hans ord, då han försäkrar, att våra undersökningar äro blott spekulationer, för hvilka redan gjord erfarenhet fått stå tillbaka.

Hvad menar Rec. med spekulation? Om vi *se*, att en gosse, som sågar med en fogsvans, på samma gång sträcker underarmen, för öfverarmen framåt och för skuldran framåt, är det spekulation, om vi *säga*, att gossen utför dessa tre rörelser? Det är ju gifvet, att om vi hafva normal syn och använda tillräcklig tid och uppmärksamhet, se vi det samma, som alla andra normala människor skulle se, i fall de iakttog gossens rörelser. Om vi vidare se, att en gosse, som sågar med bredsåg måste *samtidigt* göra icke blott de tre ofvan nämnda rörelserna utan äfven sträcka handen och vrida underarmen t. ex. inåt, är det spekulation, om vi säga detta? Om nu den psykologiska och fysiologiska vetenskapen ådagalagt, att ett oöfvadt barn har svårare för att *på en gång utföra och med hvarandra samordna* 5 rörelser än 3, och vi för vårt ändamål från de båda vetenskaperna låna denna sats, är detta lån en spekulation? Om vi slutligen med tillhjälp af dessa iakttagelser och den lånta satsen draga följande slutsats? Sägning med bredsåg är med afseende på rörelserna svårare än sägning med fogsvans, är denna användning af tankelagarna en spekulation? På sådan väg som den nu antydda har hela vårt arbete tillkommit. Det är grundadt på *iakttagelser*.

Men Rec. säger, att »redan gjord erfarenhet får stå tillbaka». *Hvilken erfarenhet?* Rec. kan väl icke mena den, som är gjord på Nääs, ty denna har för länge sedan på många ställen i vårt land fått stå tillbaka för andra erfarenheter. Så har skett i Stockholm och Norrköping, de städer, till hvilkas arbeten på slöjdmetodikens område Rec. särskildt hänvisat. Nå Nääs, där man under de senare åren dock icke haft någon slöjdskola för *barn*, har man alltid gjort den erfarenheten, att urhålkningen, som enligt våra undersökningar är den allra svåraste enkla öfningen, kan komma mycket tidigt i serien. 1890 kom den på modellen N:o 13, och vi förmoda, att den står kvar där än. I Stockholm och Norrköping, där man börjat slöjden *efter Nääs' modellserie*, hafva på grund af gjord erfarenhet betydande förändringar ägt rum¹⁾. Så förekommer numera den första urhålkningen på modellen N:o 41 i Stockholm och på N:o 35 i Norrköping. I Göteborg, där man på grund af »redan gjord erfarenhet» kommit till en öfnings- och modellserie, som ännu skarpare skiljer sig från Nääs, har man uteslutit alla urhålk-

¹⁾ Se härom vidare i 1888 års redogörelse för Stockholms folkskolor och i „Anvisningar angående undervisning i slöjd vid Norrköpings folkskolor“, 1890.

ningar¹⁾. Vi vilja icke trötta läsaren med att uppräknat alla de ställen i vårt land, där man gjort erfarenheter, som gå stick i stäf mot dem, man gjort på Näs. Icke heller vilja vi göra anspråk på att af Rec. få oss tillerkänd någon förmåga att själfva göra erfarenheter, men vi bedja Rec. besvara vår fråga: *hvens* erfarenhet har hos oss fått stå tillbaka? Af svaret härpå framgår, hvad värde hans påstående har.

22. Rec. medgifver, att den metod, som vi använt för våra undersökningar, kan lämna »en beaktansvärd ledning», men tager i samma andedrag tillbaka, hvad han sagt: »den får då säkerligen icke utnytna i så besynnerliga konsekvenser» som våra. Skall man då verkligen på förhand bestämma, till hvilka konsekvenser man skall komma? Ja, se den konsten hafva vi icke alls förstått oss på. När vi började våra undersökningar, hade vi icke den aflägsnaste aning om, hurudant resultatet skulle blifva, och när resultatet väl hade kommit fram, visste vi icke bättre än att låta det stå, sådant det var.

23. Slutligen påstår Rec., att *tonen* i vårt arbete är polemisk och *retande*. Har manne någon blifvit retad öfver vårt arbete? Hafva vi sagt något förolämpande om någon? Vi hafva talat om virke, verktyg, former, rörelser, öfningar, modeller m. m. *dyligt*. Vi hafva *strängt* hållit oss vid *sak*. Vi hafva hänvisat till andras *skrifter*, men i öfrigt icke ens nämt någon persons namn, ännu mindre *talat* om någon *person*. Men vi hafva behandlat saker, som icke förut varit upptagna till skärskådande, och vi hafva gjort åtskilliga uttalanden, som äro *olika* andras. Är det detta, som ligger till grund för Rec:s omdöme, så äro vi förvissade, att Rec. svårligen skall kunna uppleta många skrifter i världen, hvilkas ton icke är »polemisk och retande». Hvad menas för öfrigt med ton i ett arbete? Är det icke de språkets egendomligheter, genom hvilka författarens *känslor* röja sig. Men om så är, äro vi förvissade, att det icke skall lyckas *någon*, som läser vårt arbete *utan förutfattade meningar*, att i våra ord spåra andra känslor än det rena intresset för vårt ämne. Läsaren har i detta vårt svar sett flera citat ur vår bok. Sådän tonen är i dessa, sådan är den i hela boken. Själftva anse vi tonen vara den kalla undersökningens. Läsaren skall förgäfvets leta efter sådana ord som Rec:s: »Ehuru förf. samlunda med *frejdigt mod* . . . lyckats *fila bort* materialets beskaffenhet etc.», eller; »de» (förf.) »tro väl knappast själfva, att dessa *funderingar* skola öfvertya många läsare».

Ännu ett ord. Skulle Rec. vilja inlåta sig på en *saklig* diskussion, äro vi villiga att fortfarande ingå i svaromål, ty en sådan kan ju vara af någon nytta. Vill Rec. däremot icke öfvergifva sin metod att på ett par spalter insluga en så koncentrerad samling af lösa påståenden, att vi för att värja oss mot dessa behöfva fylla hela ark, måste vi tillsvidare upphöra att svara.

¹⁾ Se „Göteborgs folkskolors modellserie för träslöjd“ af Artur Leffler, 1891.

www.books2ebooks.eu